

Beretning
om
de paabegyndte Restaurationsarbeider
i
Roskilde Domkirke.
Af
Steen Friis.

Allerede i Aaret 1855 havde man begyndt at forberede en Restauration af Roskilde Domkirke ved hist og her at fremdrage Muurværkets ældste Farvedekoration og ved at befrie en Deel af Kirkens Inventarium og Mindesmærker fra de i Tidernes Løb hensynsløst paalagte Farver. Økonomiske og andre Hensyn lagde imidlertid Hindringer iveien for dette Arbeides planmæssige Paabegyndelse i de nærmest derpaa følgende Aaringer. Et mægtigt Stød fremad fik Sagen ved Hans Majestæt Kongens allerhøieste Nærværelse her i Kirken ved Midsommerstid 1857, og ved Allerhøistsammes gunstige Udtalelser om hine Forarbeider. Vor ophøiede Konges levende Interesse for Alt, hvad der vedkommer Fædrelandets Fortidsminder maa ufeilbarligen have medvirket til, at Sjællands Stiftsøvrighed i Slutningen af Aaret 1858 tog Sagen i sin Haand. Det indrømmedes foreløbig, at de forberedende Arbeider maatte fortsættes, og Domkirkens Inspektion anmodedes om at indkomme med en Plan, hvorefter Restaurationen formeentlig burde gennemføres. Udarbejdelsen af en saadan Plan overdroges Domkirkens Værge, der i mange Aar havde stræbt at sætte sig ind i Kirkens Historie og Bygningsstil. Ifølge denne Plan, der efterat være gennemgaaet af Conferentsraad, Hofbygmester Koch erholdt vedkommende Autoriteters Approbation, vil Restaurationsarbeidet være at gjen-

nemføre i et Tidsrum af 6 til 7 Aar, eftersom Kirkens økonomiske Tilstand maatte tillade. Som Hovedregel opstilles: Saavidt muligt at gjengive Muurværket dets oprindelige arkitektoniske Former, hvor disse ere forvanskede eller udslettede, og at fremdrage og restaurere den gjenfundne ældste Farvedekoration inde i Kirken. Fortidens Overleveringer af Inventarier og Mindesmærker respekteres som Blade i Kirkens Historie, og navnlig ville alle Liigstene og Mindetavler blive bevarede paa deres Plads i Gulvene og paa Væggene. Det er en Selvfølge, at man under Restaurationsarbeidet maatte støde paa Tilfælde, hvorved man for at naae et høiere Maal, nødtes til at fjerne Gjenstande, der i og for sig fortjente at skaanes. Blandt saadanne skal her kun nævnes det lille Sakristanhuus og det saakaldte Fængsel. Disse maatte vige for de høiere Interesser, der vare forbundne med at gjengive Kirken et af dens skønneste oprindelige Partier, som i Vansmagens Tid var udsondret fra den og forvandsket til Gravkapel og Fængsel. Der fandtes vel ogsaa Inventariestykker og Mindesmærker, der ikke egnede sig til Gjengivelse i Kirken, men disse ordnedes i en lille Samling, der bevares i Kapitlets saakaldte Breystue¹⁾.

Til Udførelse i Aaret 1859 approberedes følgende Arbejder:

a. Restauration af Chorombygningens Muurværk indvendig og udvendig.

¹⁾ Her er hensat en i Træ udskaaen Rytter, der forestiller St. Jørgen med Dragen (tidligere sattes Hesten i Bevægelse ved Hjælp af Uhrværket); Brudstykker af de Marmorornamenter og udskaarne Figurer, der fordum prydede Dronning Margretes Monument; et gammelt Altermaleri med trende Helgenbilleder; Evangelisten Johannes's Billede, skaaret i Egetræ (naturl. Størrelse); og flere andre Helgenbilleder. Desuden opbevares her Fliser og Ornamentstene fra Domkirken og andre Kirker eller Kloostere i og ved Roskilde; Brudstykker af Mindetavler, farvede Glasruder og andre Gjenstande fra Kirken.

b. Rensning og Udbedring af Snitværker i Kannikechoret samt Omlægning af Gulvene i Sidegangene ved Choret.

c. Fremdragelsen og Restaurationen af Kirkens søndre Hovedportal med tilhørende Forhalle.

d. Sakristiets Henlæggelse til den gamle Kapitelstue.

e. Udbedring af Muurværket i søndre Vaabenhuus.

f. Omlægning af Kobberbeklædningen paa nordre Spiir.

a. Med Udbedring af Muurværket paa Chorombygningens Yderside forbandtes Fjærnelsen af Sakristanboligen og Afdækningen af et af Kirkens Muurpartier. Meget betydelige Dele af Muurværket maatte udhugges og formures fra nyt og Granitsokkelen omsættes. Gjennem hvert Midtervindues Bue og Muurbrystning gik fra Tag til Grunden en armtyk Revne, der ofte har været udbedret før denne Gang men med mindre gode Materialier. At dette Arbeide udførtes saaledes, at det nye Muurværk overalt staaer i bedst mulige Harmoni med det gamle, maa nærmest tilskrives vore Haandværkeres Dygtighed, men skyldes ogsaa de fortræffelige Materialier af hydraulisk Kalk fra Klintebjerg Kalkbrud og af røde Munkemuursteen fra Klostermose Teglværk ved Helsingør, der stod til vor Raadighed.

I de gamle Mure og Støttestiller forekommer overalt en eiendommelig, paa tvende Sider riflet Muursteen. Dette karakteristiske Materiale samt Maaden, hvorpaa Graasteensokkelen fandtes sammenstøbt med Muurværket indenfor, tyder umiskjendelig hen paa, at vi i Chorombygningens Mure og Støttestiller i det Hele taget have det oprindelige Muurværk for os. Spor af en tidligere, maaskee efter Branden 1443 foretagen, Hovedreparation af Murens Yderside fandtes hist og her. Store Partier af hensmuldrede Muursteen have ved denne Leilighed været udtagne, men ved Istandsættelsen har man ikke indfortandtet det Nye i det Gamle. Den herved fremkomne løse Skal maatte næsten overalt aftages og en ny anbringes, der staaer i regelmæssig Forbindelse med det indre Muurværk. Muurkjærnen viste sig overalt at være af samme Støbning og

Støttestillerne at staa i Fortandning med Kirkemuren. Ligeledes var Forbindelsen mellem den dobbelte Graasteenssokkel og Muurværket indenfor af den Beskaffenhed, at de maa være samlede ved Murens Tilblivelse. Der fandtes saaledes intet Spor i Muurværket til, at Støttestillerne enten skulde være øgede eller tilføiede i en senere Tid, og dets overordentlige Tykkelse (det udgjør 7 Al. udenfor Hvælvingernes Gjordbuer) er aabenbart beregnet paa at modtage et dobbelt Hvælvingstryk indvendig fra, hvoraf synes at fremgaa, at Hvælvingerne i Chorombygningen ere samtidige med Støttestillerne.

Ved hine Arbejder maa Restaurationen af Chorombygningen udvendig dog ikke ansees for tilendebragt. Der staaer endnu tilbage at gjengive Tagværket dets 7 oprindelige Taggavle samt at fjerne den saakaldte Absalonsbue, der med en forbausende Hensynsløshed er kastet op mod Kirkemuren. Taggavlene kunde iaar ikke gjenopføres af økonomiske Grunde, og til Fjernelsen af Absalonsbuen maa Regjeringens Samtykke først erhverves.

Ved Restaurationen af Muurværkets indvendige Side mødte store Vanskeligheder. Hvælvingsskaller og Gjordbuer paa øvre Omgang udviste en faretruende Brøstfældighed, saa at Nødvendigheden krævede, at alle 5 Hvælvinger maatte afstives, nedtages og opføres paany, dog først efterat man havde taget nøiagtige Tegninger af deres ældgamle Farvedekoration. Den heldige Udførelse af dette vanskelige Byggeforetagende skyldes Kammerraad Zeltner, der under Conferentsraad Kochs Sygdom ledede den konstruktive Deel af Restaurationsarbejderne. Der har tidligere været foretaget en Hvælvingsskallerreparation her paa Omgangen, men den har væsenlig bestaaet i at forkile de fortrykte Skaller og Gjordbuer. Jernkilerne fandtes nu saa fortærede af Rust, at de kunde udtages med Hænderne, og det kunde ikke forhindres uagtet al anvendt Forsigtighed ved Nedtagelsen af Hvælvingerne, at enkelte Smaapartier af disse nedstyrtede, hvilket formodentlig har givet

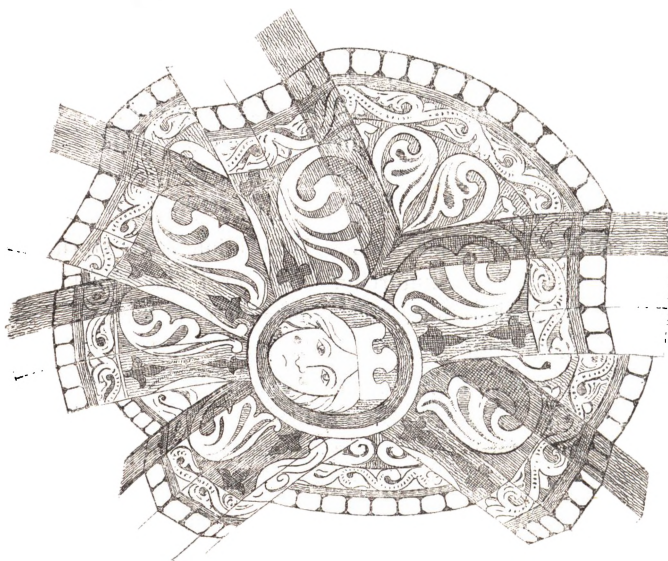
Anledning til det udsprede Rygte, at Hvælvingerne i Roskilde Domkirke vare nedfaldne. Brøstfældigheden hidrørte sandsynlig fra Branden 1443 og Reparationen fra Biskop Oluf Mortensen, om hvem det vides, at han restaurerede og indviede Kirken paany 1464.

Indenfor alle Kalkhinderne ligger overalt i Kirken en graagul Puds paa Muurværket. Paa denne er anbragt en Farvedekoration, hvis Formaals formeentlig har været at fremhæve de arkitektoniske Former¹⁾. Ifølge Sagkyndiges Dom gaaer denne Dekoration i sin Oprindelse tilbage til 13de Aarhundrede. Den er i alle Tilfælde den ældste Farvedekoration, der findes her i Kirken. Naar man gennem hiin inderste Kalkpuds er trængt ind til det nøgne Muurværk, møder man overalt undtagen i Hvælvingskapperne en omhyggelig afpudset og glittet Affugning mellem Muurstenene, hvoraf fremgaaer, at Kirken indvendig oprindeligt har staaet med sine røde Muursteensvægge uden Beklædning af Puds eller Hvidtning. Man maa vistnok indrømme, at der ikke kan være Tale om i vor Tid at gjengive Kirken indvendig hiint oprindelige Udseende. For at man imidlertid kan erholde Indtrykket af, hvorlunde det nøgne Muurværk kan have taget sig ud, er et Parti her paa Omgangen gjengivet paa denne Maade²⁾. De afpudsede Hvælvingskapper og Ribber have tidligt modtaget deres i

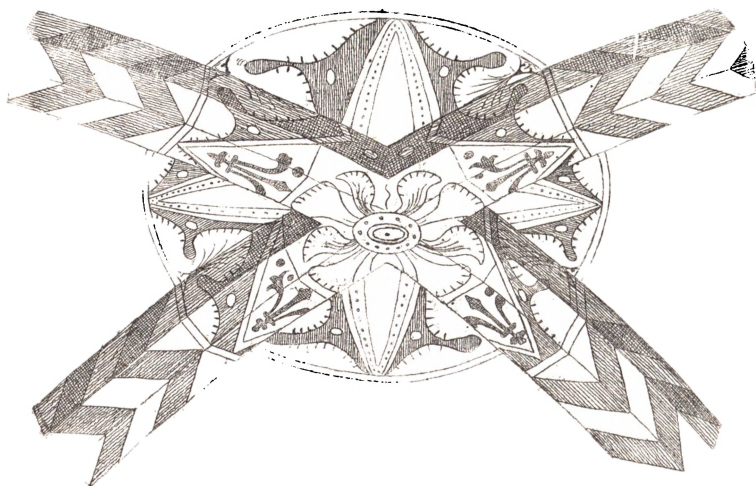
¹⁾ Hvorledes denne Theori „at lade Farverne tjene til at fremhæve Architekturen“ gradviis udartede, fremgaaer af Væggedekorationen i St. Laurentii Kapel fra c. 1390, i de hellige tre Kongers og St. Birgittes Kapeller fra 1464 og af Malningen af Muurværket i Midterskibet fra 1523—29. Paa sidstnævnte Sted er det saa langt fra, at Farverne ere traadte i Architekturens Tjeneste, at de meget mere virke til at utydeliggjøre den. Gjordbuerne i Midterskibet ere paa ingen Maade murede af Qvadre og Halvsøiler etc. ligesaa lidt som af Marmor, hvad dog Farverne antyde.

²⁾ Archivraad Lisch skal nylig have ladet restaurere en lille Landsbykirke i Meklenborg paa denne Maade. Den gamle Farvedekoration fandtes her anbragt paa den røde Muursteen, hvilket yderligere bekræfter vor anførte Paastand.

forskjellige Mynstere vexlende Roser i Krydset. Af hosfølgende tvende Afbildninger er den ene taget her fra Omgangen,



den anden fra søndre Sidegang.



Det kronede Mariahoved og Christushovedet ere begge fra Omgangen.



Til hiin ældste Periode af Bygningens Historie, da den indvendig stod med det nøgne Muurværk, hører fremdeles den Forandring af Chorombygningens Ydermuur, hvoraf tydelige Spor ere tilbage. Disse Spor tyde hen paa, at der oprindelig kun har været eet Vindue i hvert Muurfag, hvor nu er tre. Af dette oprindelige Enkeltvindue er nu den underste Deel med tilhørende Indfatning og aftrappede Brystning kommet for Dagens Lys. Disse Levninger minde om, at hele det øverste Parti af Muren har været nede og er blevet gjenopført i en meget forandret Form. Derimod tyder Overeensstemmelsen mellem Materiale og Muurarbeide i begge Partier umiskjendeligt hen paa, at denne Ombygning ikke kan have fundet Sted længe efter Opførelsen af det ældste Muurværk. Gaaden vilde unægtelig være løst, hvis man turde sætte denne Ombygning i Forbindelse med Saxos Fortælling om, at Choret i Roskilde Domkirke nedstyrtede Natten før Kirken skulde indvies, men at Biskop Svend Norbagge uden Standsning lod det gjenopføre ¹⁾.

¹⁾ Spørges, om der intetsteds i Kirken findes sikre Spor, hvorefter man kan bestemme, naar den er bleven overhvalvet, da maa der-

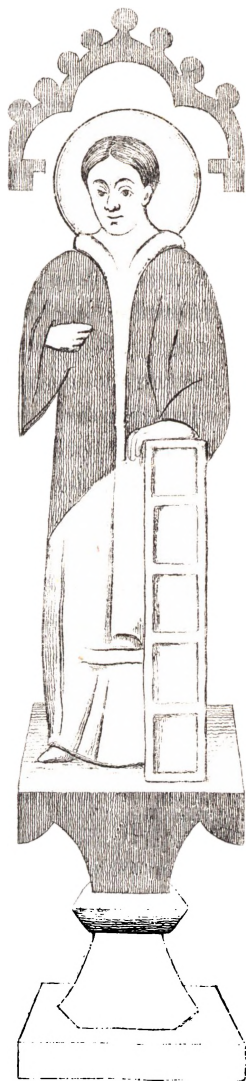
I Vinduesbrystningen fandtes en gammel Aftrapning af Muurværket, der gjengaves i restaureret Stand. Derimod kunde man af andre Hensyn ikke gjengive Vinduerne deres tidligere Udsmykning med farvede Glasruder. Brudstykker af saadanne fandtes nemlig overalt i Muurværket under Vinduerne. Glassenes overordentlige Tykkelse har kun tilstedet en dæmpet Lysning paa Omgangen, men denne har netop i Forbindelse med Kalkpudsens gulugraa Tone bidraget til at udbrede en for Øiet velgjørende Ro over hele Partiet. Gulvet lagdes med røde Fliser og Graasteenssoilerne med tilhørende Underlag udbedredes. Under det gamle Flisegulv fandtes en Mønt, der paa den ene Side viser en Biskop med Krumstav etc. og paa den anden Side en Helgen med Glorie, maaskee Kirkens Skytspatron Pave Lucius (?).

Ved Ildebranden 1443 ere de smeltede Blyplader fra Taget løbne ned imellem Hvælvingerne og Ydermuren, hvor store sammenløbne Klumper af dette Metal fandtes ¹⁾.

til svares nei, hvorimod det maa indrømmes, at vægtige Grunde tale for, at Overhvælvingen maa være samtidig med hiin Ombygning af Chormuren. Blandt saadanne Grunde skal jeg her kun anføre, at alle de Fremspring i Muurværket, der tjene til at opbære og støtte Hvælvingerne, ere opførte af samme Materiale og, om jeg saa maa sige, af samme Muurskee, som de ældste Muurpartier paa Omgangen. Det samme gjælder om de kolossale Støttepillere, der aabenbart ere beregnede paa at modstaae et stærkt Hvælvingstryk. Man vil maaskee indvende, at vore Kirker først overhvælvedes i 13de Seculum, og at det derfor falder i det Utrolige, at Roskilde Domkirke eller vel endog kun dens Chor alt skulde være overhvælvet ved Svend Norbagges Foranstaltning i Slutningen af 11te Seculum. Hertil skal kun svares ved at henvise til Scr. r. D. 3, 338, hvor Biskop Svend udtrykkelig siges at have bygget Hvælvinger i Kirken, thi Udtrykket „insignis tabulatus“ maa vel betyde „Steenhvælving“.

¹⁾ I sine Afhandlinger om Roskilde Domkirke anfører J. Paludan ved at omtale Branden 1443, at det smeltede Blytag løb ned, og at 5 Hvælvinger nedstyrtede. Paa Grund af denne Nedstyrtning er det neppe at vente, at der i Høikirkens Hvælvinger vil findes Levninger af den gamle Farvedekoration, men det kan ikke være Tvivl underkastet, at denne Dekoration har været gennemført i hele Kirken.

b. Nedenunder i Sidegangene og i Omgangen bag Choret omlagdes Gulvene, ved hvilken Leilighed Fundamenterne til mange af de catholske Altere kom frem, saa at deres havde Pladser nøiagtig ville kunne betegnes. Paa Væggene sammesteds fandtes hist og her Levninger af Helgenbilleder og andre Malerier. Hosstaaende Billedet af den hellige Laurentius i nordre Sidegang er malet paa Kridtgrund, der er indlagt i Kalkpudsen. De Billeder, der fandtes paa Hvidtekalkhinderne, vare af ringe Kunstværdi, og gik i deres Oprindelse ikke længere tilbage i Tiden end til 15de og 16de Aarhundrede. Det var med Nød og neppe at Afbildninger kunde tages af dem, forinden de faldt fra hinanden. Paa de yngre Partier af Kannikechorets Ringmure, som Biskop Jens Andersen lod tilføie, da han i Aaret 1420 udvidede Choret, fandtes flere saadanne Malerier af Vandfarve paa de løse Kalkhinder, men disse Billeder, der paa den søndre Ringmuur forestillede Pave Lucius's Henrettelse og den hellige Katharinas Martyrdød, faldt i mange Stykker ved deres Fremdragelse, saa at det kun var med Møie, at vor dygtige Restaurations-



maler Zeuthen kunde tage Copier af dem, forinden de forsvandt ¹⁾).

Kirkens Sidegange dannede oprindeligt et arkitektonisk Hele med Omgangen bag Choret, men da i Aaret 1680 Sakristiet henlagdes fra Kapitelhuset til sidstnævnte Rum, maatte dette sondres og aflukkes fra Sidegangene, i hvilket Øiemed høie Skranker eller Skillerum opsattes. Hvad Bygmesteren havde ladet sammenvoxe til et eneste heelt Ledemod, blev herved sønderrevet; de høie Skranker udbredte en Skumring, hvor der skulde være Lys, og standsede Øiet, hvor det ikke kunde finde Hvile. Disse Skranker ere nu nedbrudte, og Sidegangene derved gjenåbnede mod Omgangen ²⁾).

Restaurationen af Snitværket i Kannikechoret frembød ikke ringe Vanskeligheder. Den tynde Vandfarve, hvormed Billedtavlerne oprindelig vare overdragne, gik for største Delen tabt ved disse Billeders Rensning for mange senere tilføiede Lag af Oliefarver ³⁾. Det skyldes Konstmaler Jac. Kornerups moisommelige Bestræbelser, at Bibelsprogene, der gjennemslinge Billedtavlerne paa Nordsiden af Choret, bleve frelste og endnu have med deres eiendommelige Bogstavformer og Farver.

¹⁾ Nogle af disse Kalkmalerier maa endnu have været at see i forrige Aarhundrede, eftersom de findes afbildede i den danske Vitruv.

²⁾ I den katholske Tid var Sakristiet stedse i Kapitelhuset, og Omgangen bag Choret med sine Altere var, ligesom alle andre Partier af Kirken udenfor Choret, tilgængelig for Menigmand. Den nu nedtagne Gitterdør i søndre Gang er fra Kong Chr. III's eller Fred. II's Tid, og har oprindelig tjent som Indgangsdør til Daabskapellet, medens dette var i Hahnernes nuværende Gravkapel. Hahnerne tik Skjøde paa dette Kapel 1680. Døbefonden henflyttedes da til Frue Kapel og Skranken med tilhørende Gitter til søndre Sidegang. En lignende Skranke eftergjordes og opsattes i nordre Sidegang.

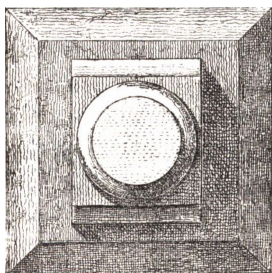
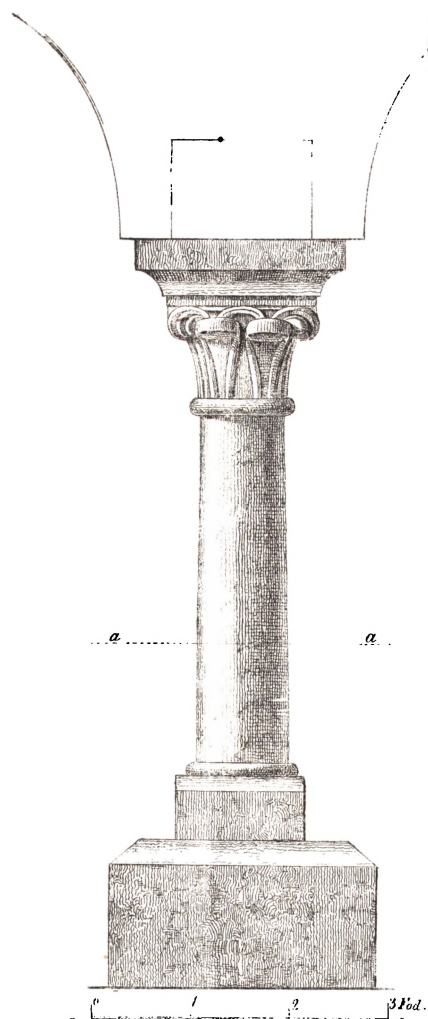
³⁾ Som Prøve paa disse Vandfarvers mulige Gjengivelse henvises til det vestre Endestykke paa Chorets Nordside, hvor Erkeengelen Michaels Kamp med Dragen, udskåret i Egetræ med eftergjorte Vandfarver, er fremstillet.

Fire Læsepulte med Evangelisternes udskaarne Sindbilleder fandtes paa Kapitelhuusloftet. De hørte aabenbart til Biskop Jens Andersens Chorudsmykning, og gjen-gaves nu deres tidligere Pladser i udbedrét Stand.

Alterets perlemaalede Fløiddøre borttoges. De mindre Døre, der lukke for de underste Billedtavler, rensedes for Farvelagene, og staae nu med Egetræet i forgyldte Rammer.

c. Ved Fremdragelsen og Restaurationen af Kirkens søndre Hovedindgang og tilhørende Forhalle kan et af Kirkens skønneste Partier ligesom feire sin Gjenopstandelse, efterat være gravlagt for Aarhundreder siden. Det er dog ikke alene til Kirkens Forskjønnelse at dette Parti er kaldt tillive igjen. Det frembyder ogsaa flere kirkelige Bequemmeligheder og danner en værdig Forhalle til det nye Sakristi. Det havde tidligere tvende hvælvede Rum i to Etager, hvoraf det underste 1719 var indrettet til Familiebegravelse for daværende Sognepræst ved Domkirken, Mag. Paulin. Det øverste Rum bar Navn af Kirkens Fængsel. De vare begge i en ubekjendt Tid udsondrede fra Kirken ved en indskudt Muur, der udfyldte Indgangens Bueaabning og ganske dækkede dens mangleddede Muurramme. Denne Muur saavelsom de indskudte Hvælvinger ere nu nedbrudte, Karmens forhuggede Ledemod gjengivne og et nyt Vindue indlagt i den mod Øst opførte Muur. For at tilveiebringe den herfra kommende Lysning, maatte det udenfor liggende Sakristanhuus nedbrydes, men dette Rums Gjenforening med Kirken er af saa stor Virkning, at enhver Betænkelighed ved hiin lille Bygnings Fjernelse maatte forsvinde.

d. Ved Sakristiets Henlæggelse til den gamle Kapitelstue har man nærmest havt Geistlighedens Interesser for Øie. Præsten var siden 1680 henviist til den aabne halvrunde Omgang bag Choret som Sakristi, men dette vidtudstrakte Rum savnede ganske Charakteren af et roligt, afsondret Lønkammer, skikket til Andagt og Meditation, som et Sakristi formenes at burde have. Disse For-



dringer antages det nye Sakristi at kunne tilfredsstille og samtidig yde andre Bequemmeligheder for Præsten. I den Muur, som adskiller Kirkens sydøstre Forhalle fra det nye Sakristi, fremkom Levninger af tvende Bueaabninger med en mellemliggende Graasteenssøile, saaledes som hosfølgende Afbildning udviser.

Ifølge en høitaget Konsthistorikers Mening har Forhallen oprindelig aabnet sig mod den saakaldte Korsgang eller et Kannekloster med aabne Buegange indad mod Gaardspladsen ¹⁾. Af

¹⁾ Dette Kannekloster var opført af Svend Norbagge i Slutningen af 11te Aarh. (Scr. r. D. 1, 378) til Bolig for 15 Brødre, og er sandsynligviis nedbrændt ved den store Ildebrand, der ramte Kir-

saadanne Buegange formenes Levninger at være fundne i hine Bueaabninger. Her boede Kannikerne saalænge de vare bundne ved Klosterregler, og her begroves deres jor-diske Levninger. Ikkun saadanne Verdslige, der havde gjort sig særdeles fortjente af Geistligheden, opnaaede den Ære at erholde Hvilested blandt Brødrene. Som saadan nævner Historien Kong Niels's Raad, Helgi, der forskaffede den geistlige Stand egen Rettergang. Saavel den over ham op-satte Mindesteen som Stedet, hvor den har siddet, vidner om Geistlighedens Taknemlighed herfor. Over hiin gamle Graasteenssøile fandtes nemlig en i Muurværket udhugget Fordybning, der passer nøie til denne Mindesteens Maal, og som derfor ogsaa maa antages at være Pladsen, hvor den har siddet lige fra dens Indmuring ved Helgis Død 1128 indtil den, formodentlig i Begyndelsen af forrige Aar-hundrede, udtoges herfra ¹⁾).

ken 1282. Da brændte nemlig det ældste Klokketaarn, som stod, hvor nu Kong Fred. V's Kapel staaer. Dette Klokketaarn (domus cam-panarum) blev ikke gjenopført, thi paa samme Plads opførtes nogle Aar efter Jomfru Mariæ Kapel. Det er at formode, at Kannike-klosteret har sluttet sig til Klokketaarnet mod Vest, eller at dette vel endog har været ombygget af de trende til Klosteret hørende Længer, saa at Klosteret 1282 har maattet dele Skjæbne med Klokke-taarnet og samtidig er nedbrændt. Da Klostertvangen for Kannikerne forlængst paa denne Tid var ophørt, saa er det sandsynligt, at Kannikeklosteret ikke blev gjenopført efter Branden 1282, efter hvil-ken Tid denne Bygning heller ikke omtales. Derimod antage vi, at det geistlige Domhuus eller Kapitelhuset da har erholdt en Form, hvoraf det nuværende Sakristi med sin Stjernehvælvning og sine nu blændede, rundbuede Vinduer ere Levninger. Domkapitlets Medlemsantai udvidedes efterhaanden og Kapitelhuset fik derfor ogsaa en ny Tilbygning, som i et af Kong Chr. I's Laasebreve (Dipl. Christiæni I^{mi} p. 185) kaldes den nye Domstol udenfor den søndre Kirkedør udi Lucii Kirke. Dette Parti vil for-haabentlig adaare blive indrettet til Skriftestue, hvortil det særdeles godt egner sig, og hvorved et længe følt Savn her i Kirken vil blive afhjulpet.

¹⁾ I min Beskrivelse af Roskilde Domkirke har jeg Pag. 129—130 yttret, at denne Steen i sin Tid er udtaget ved Biskop Münters Foranstaltning, men jeg skylder Sandheden at berigtige saadant

Søilens Fod ligger 1 Al. 5 Tom. dybere end det nuværende Flisegulv, og i samme Dybde som Rummets oprindelige Gulv, der fandtes lagt med simple Brosteen.

Istedetfor det, formodentlig i 15de Aarh. indlagte, store Vindue i Bygningens østre Muur har Kapitelstuen oprindeligt haft flere mindre rundbuede Vinduer, hvis murede Buestik endnu findes under Kalkpudsen. Den gamle femlaasede Pengekiste, som der er givet Plads her, har staaet i det hvælvede Rum ovenover. Dens brøstfældige Tilstand krævede en Hovedreparation, der nu er foretagen.

e. Under Udbedringen af Muurværket i søndre Vaabenhuus bestyrkedes Formeningen om, at denne Bygning, som Biskop Oluf Mortensen har ladet opføre i Slutningen af 15de Aarh., og hvis øverste Rum skulde tjene til Forhalle for Riddersalen over de hellige tre Kongers Kapel, oprindeligt har haft en Taggavl mod Syd, der i en ubekjendt Tid er bleven afbrudt. Af Mangel paa den nødvendige Modstand udvendig fra har Gavlmuren nemlig givet efter for Sidetrykket af Bygningens tvende Steenhvælvinger, saa at man ikke alene har maattet nedtage den øverste Hvælving, men ogsaa Taggavlen, istedetfor hvilken et skraat Halvtag anbragtes. Til samme Tid havde man udbedret Muren udvendig ved at paaklistre en løs Muurskal og indlagt et Vindue, der Intet havde tilfælles med Bygningens Stil. Denne Muurskal maatte nu nedtages og en ny med Muurforbindelse fra Grunden af gjenopføres, et nyt tilsvarende Vindue indlægges og de forhuggede arkitektoniske Led i Muurværket gjengives.

f. Ved Omlægningen af Kobbertaget paa nordre Spilr gaves Leilighed til ved Hjælp af Loddet at

efter hvad derom findes i Skandinavisk Museum 1803 2den D. p. 135—38. Stenen vides at have været i Rector her ved Skolen Peter Schades Eie. Peter Schade døde 1726, saa at den maa være udtagen før den Tid. Den har senere været eiet af Rostgaard og kom efter hans Død til Universitetsbibliotheket, der afstod den til Musæet 1808.

foretage en Maaling af Spirets Høide, hvorhos foranledigedes, at en trigonometrisk Maaling samtidig foretoges.

Trigonometrisk Maaling af Taarn og Spiir til Midten af Kuglen:

Fod: 228,38 = 114 Al. 5 Tom. Dansk.	
Derfra til Spidsen af Fløistangen	7 - 8 -
	Ialt 121 Al. 13 Tom.

Lodmaaling : 113 Al. 12 Tom.

Fra Midten af Kuglen til Spidsen	
af Fløistangen	7 - 8 -
	Ialt 120 Al. 20 Tom.

Trigonometrisk Maaling af:

Nordre Taarn og Spiir til Kuglen	350,17, over Vandet.
Søndre do.	350,28, — —
Foden af nordre Taarn	121,79, — —

Ifølge Lodmaalingen af hele Høiden er Spiret 14 Fod og efter den trigonometriske Maaling 13 Fod lavere end tidligere angivet. Den trigonometriske Maaling gav samme Høide for begge Spiir paa en Tomme nær, hvorimod det søndre Spiir efter tidligere Angivelse skulde være $4\frac{1}{2}$ Al. lavere end det nordre. Det er troligt, at denne betydelige Forskjel i Angivelserne hidrører fra at Haandværkeren har brugt tysk Alenmaal uden derpaa at have gjort Vedkommende opmærksom.

Det er vel kun en liden Part af Roskilde Domkirke, der nu staaer restaureret, men den er dog stor nok, til at man deraf vil kunne danne sig en Forestilling om, hvilken Størhed og Skjønhed der vil udfolde sig, naar Restorationen vorder gennemført i angivne Retning. Inspektøren for vore Fortids-Mindesmærker, Professor Worsaae, har i Skibby Kirke og i de hellige tre Kongers Kapel i Roskilde ladet fremdrage Farvedekorationer, der vel ere af en anden Art, men som paa samme Maade have ligget skjulte under Kalkhinderne, og man maa tilvisse være denne Lærde Tak skyldig herfor. Af større Kirker er Roskilde Domkirke den første i Norden, hvis 5 til 6 hundrede Aar gamle Farve-

dekoration fremdrages og gjengives, hvilken Farvedekorationens Berettigelse fremfor enhver anden i Hovedsagen er indrømmet af vore lærdeste Konsthistorikere. Hvad den her fulgte Restaurationsplan i sin Heelhed angaaer, da stemmer den nøie med de af Fr. Kugler opstillede Regler for Kirkerestaurationer i Almindelighed. De findes i hans »kleinere Schriften und Studien der Kunstgeschichte« 1ster Band p. 659, hvilket Sted først er kommet mig for Øie under Nedskrivningen heraf. Den anførte Bog eies kun af Faa, og da denne Lærdes Ord vist ville læses med Opmærksomhed for Sagen, lader jeg dem her aftrykke i Oversættelse:

»Det synes mig, at Kirkernes Restauration beroer paa meget simple Principer. Den eneste mulige Plan, der herfor kan lægges til Grund, er den, at bringe det Oprindelige for Lyset i sin eiendommelige Skikkelse, altsaa fremfor Alt: fuldkommen Rensning af de arkitektoniske Former for alt det Uvæsen, som en senere raa Tid har overvældet dem med, og Gjengivelsen af de beskadigede Dele i den holdte Stil. Som den Farvetone, hvori det Indre bør holdes, vilde jeg, istedetfor den kolde hvide Kalkfarve og istedetfor den ikke mindre flaae, men hist og her meget yndede Rosenfarve, foreslaae en varm Sandsteensfarve, der fortrinsviis gjør et godt Indtryk paa Øiet, og bedst stemmer med vore Kirkers alvorsfulde Charakter. Levningerne af Gjenstande fra Middelalderen maa bevares uforstyrrede paa deres Plads i Kirkerne. Billeder og Snitværk maa renses meget forsigtigt, og bevares uden at restaureres, hvor ikke en fortrinlig Kunstner, der er et saadant Arbeide voxen, maatte forefindes. Heller ikke vil jeg udtale noget Anathema over Mindesmærker fra en senere Tid; thi det er netop det Storartede i vore Kirkebygninger, at de have seet mange Slægter forsvinde, og at de, uden at tabe noget af dette Storhedens Udtryk, ere vel skikkede til at optage Sporene af hine svundne

Slægter. Anderledes forholder det sig med saadanne Gjenstande, der ikke have noget Værd som Mindesmærker, men som kun ere fremkomne for Bequemmelighedens Skyld i senere Tider, jeg mener især hine fremspringende Stolestader (Emporen), som meer eller mindre ganske fordærve det arkitektoniske Indtryk; disse bør saavidt muligt ganske fjernes. Det ligger dog i Sagens Natur, at mangt et Stykke af Mindesmærkerne, der bidrog til Kirkernes ældre Udsmykning af en eller anden Grund vil forsvinde af disse; det er heller ikke at vente, at der istedetfor de hidtil ofte nok forekommende Beviser paa Hensynsløshed pludseligt skal indtræde en altomfattende Pietet for disse gamle Mindesmærker. Det vilde derfor være meget ønskeligt at stifte et Asyl for saadanne Gjenstande, hvor de kunne være under sikker Bevogtning, og hvor de kunde bevares til Beskuelse af kommende Slægter. Det vilde ikke være mindre ønskeligt, at Kunstværker fra en fjern Oldtid eller af høit kunstnerisk Værd, der nu befinde sig paa Steder, hvor deres Værd hverken er anerkjendt eller vil blive det, maatte henflyttes til et Sted, hvor en omfattende Paaagtning kan vorde dem tildeel«.

Der er intet Misgreb, der i Roskilde Domkirke træder stærkere frem end Anbringelsen af hine i Buerne hængende Stolestader, men der er heller ikke noget Misgreb i Kirken, over hvilket Fordømmelsen mere almindeligt lyder. De støde ikke alene an mod almindelig Sands for det Skjønne, men ogsaa for det kirkeligt Sømmelige. Professor Høyen har i et af sine begeistrede Foredrag om kirkelig Kunst udtalt sig i den nævnte Retning, og slutter med at henvise til Apostelen Jacobs revsende Ord i hans Brevs 2det Cap. 1—6 V. See Kirkehistoriske Samlinger 2det Bind, Pag. 65 flg.

Roskilde i December 1859.